

Jubilea

DAMIÁN KOVÁČ SEDEMDESIATROČNÝ

„Tělo, duše, rozum: tělu náležejí smysly, duši pudy, rozumu zásady. Vnímat a vytvářet si představy dovedou také zvířata; zmítat se pudy jako loutka dovedou také šelmy a chlípníci, ba i Falaridové a Neronové; řídit se rozumem v činech zdánlivé povinnosti dovedou neznabozi i vlastizrádci i hříšníci při zavřených dveřích. Je-li tedy to ostatní jmenovaným tvorům společné, pak jako zvláštní znak dobrého člověka zbývá to, že všechny příhody i úděly osudu vítá a rád přijímá, božstvo, které sídlí v jeho srdci, neposkvrňuje a neuvádí změní představ do zmatku, nýbrž si je uchovává vlídně, a to tím, že boha řádně poslouchá nic nemluví proti pravdě a nic nečiní proti spravedlnosti. A i kdyby mu nikdo z lidí nevěřil, že žije prostě, čestně a radostně, přesto se na nikoho nehněvá a nedá se odvrátit od cesty, která vede k cíli života, k němuž má dospět s čistým srdcem, klidný, poslušný a ochotně smířen se svým životním údělem.“

Marcus Aurelius: Hovory k sobě. Praha, Svoboda 1969, 47.

Zvykli sme si svojim kolegom pri ich životných jubileách nielen zablahoželať, ale niekoľkými riadkami dať vedieť aj tým, čo to neevidujú, že niekto má už 50, 60, 70... rokov.

Keď dnes „uverejňujeme správu“ o tom, že Damián Kováč má už 70 rokov, radi by sme (nielen tým, čo sa s ním nikdy nestretli) povedali pár slov o tom, kto D. K. je. Nie je to ľahké, veď kto by si o hociako blízkom človeku trúfal vyriečiť, že vie, kto to je?! A predsa tí, čo sme mu boli a sme blízko, cítime potrebu povedať o ňom aj niečo iné, než len to, čo urobil v psychológii a pre psychológiu, o ktoré oblasti v nej a o aké otázky sa zaujímal, čo napísal, čím sa o ňu zaslúžil. Samozrejme aj to. Veď z praktického hľadiska je pre psychológa iste informatívne, možno aj stimulujúce, dozvedieť sa, ako tu iný k určitým problémom pristupoval a k akým záverom dospel.

Keď však ide o vedeckého pracovníka v takom odbore ako je psychológia, je vždy zaujímavé, ale aj užitočné, dozvedieť sa aspoň niečo aj o tom, aký človek to je, ako žil a ako sa stal tým, kým je dnes, vo svojich 70 rokoch.

Na začiatku sme uviedli ako motto dlhý citát z Marka Aurélia. Tento rímsky cisár si svoje myšlienky zapísal pred vyše 1800 rokmi. Zdá sa nám, že tak ako on, dochádzajú k zmyslu skúsenosti života a dobrej ľudskej cesty aj dnes tí, čo sa ho usilujú nájsť. Damián Kováč k nim patrí. Mohli by sme povedať, že došiel nielen k podobným konštatovaniam o človeku, ale aj k postoju k zmyslu vlastného životného snaženia.

Pokiaľ ide o konštatovania, uvádzame len námatkou citát z jednej novších prác (1996): „...na rozdiel od biosociálneho determinizmu, psycho-regulačná koncepcia predstavuje plauzibilné východisko pre primárnu premenu človeka z vnútorných zdrojov, teda z internalizovaných a interných psychoregulátorov správania; a k nim bezpochyby patria etické princípy a normy a z nich – podľa nás – najmä tie, ktoré sú zakotvené v transcendentne. Na otázku súčasného bestselleru v psychológii „Can personality change?“ (Heatheron-Weinberger, 1995), osmelujeme sa na základe psychologického poznania povedať „Áno, môže“, ak pravda, vie a chce“.

A pokiaľ ide o postoje, dajú sa vyčítať nielen z jeho prác, ale tým, čo ho bližšie poznali od začiatkov jeho dráhy v profesii, sú známe aj z toho, ako prechádzal peripe-
tiami tejto dráhy.

Pristavíme sa len krátko pri medzníkoch jeho životnej cesty, ktoré sa nám zdajú dôležité. Narodil sa 3. 8. 1929 do priaznivej klímy učiteľskej rodiny. Vzdelanie nadobudol od ľudovej školy v Udavskom, cez gymnázium v Prešove, až po Filozofickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, ktorú absolvoval v roku 1953. Krátky čas učil a potom nastúpil do Slovenskej akadémie vied.

A odvtedy je jeho životná dráha spojená s rozvojom psychológie na Slovensku i v Československu. Systematická práca v odbore, zameraná spočiatku najmä na experimentálny výskum poznávacích procesov, vyústila do mnohých široko koncipovaných výskumných projektov Ústavu experimentálnej psychológie SAV, ktorého riaditeľom bol v rokoch 1960 – 1991. Od začiatkov práce, ktorú iniciovala vtedy malá skupina mladých psychológov – nadšencov odboru, sa táto výskumná orientácia rozrástla postupom rokov až do stavu, kedy bol základný výskum kognitívnych procesov v ÚEPs SAV označený (niektorými zahraničnými odborníkmi) ako Bratislavská škola experimentálnej psychológie. Vtedy však už teoreticko-metodologické princípy tohto zamerania prekročili rámec čisto experimentálnej psychológie, predpokladali metodovú integráciu a zameriavali výskum na kognitívne procesy osobnosti, teda prepájali dve do tých čias relatívne samostatné oblasti psychologického výskumu. Na tom sa jubilant podieľal v rozhodujúcej miere, najmä rozpracovaním interfunkčného princípu a koncepcie psychickej regulácie. Výsledky i zovšeobecnenia mnohých výskumov zhrnul vo svojej knihe Teória všeobecnej psychológie v roku (1985). Nemožno na tomto mieste venovať detailne pozornosť všetkým jeho prácam, domácim i zahraničným konferenčným vystúpeniam a publikáciám, je ich veľmi mnoho. Možno spomenúť len globálne, že inicioval i sám riešil množstvo relevantných psychologických problémov (od laterality, cez poznávacie procesy v kontexte osobnosti, až po problematiku histórie psychológie na Slovensku, problémy environmentálnej psychológie a najmä kvality života, ktorým sa venuje v súčasnosti). Jeho entuziazmus i energia venovaná rozvoju psychológie sú, dá sa povedať, nezlomné. A prejavujú sa okrem vlastnej odbornej práce i v práci „pre obec“ – teda v odborno-organizačnom živote. Od iniciovania a organizácie mnohých medzinárodných (najmä séria konferencií psychológov podunajských krajín) i domácich konferencií, cez prácu v Slovenskej i v Československej psychologicko-vednej spoločnosti počas dlhých rokov, všestranné rozvíjanie medzinárodnej spolupráce i v dobách, kedy to nebolo najľahšie, výchovu veľkého množstva mladých psychológov pedagogickou i školiteľskou formou, až po samozrejmy predpoklad permanentného kontaktu jeho i jeho kolegov z ústavu so súčasnou svetovou psychologickou spísobou (aj v originálnych jazykoch) – všetko bolo a je zamerané na zveladenie úrovne psychologicko-vednej vedy, ale aj psychologicko-vednej obce na Slovensku.

Vo významnej miere ku kontaktu našej psychológie so svetom po celé desaťročia prispieval i medzinárodný časopis *Studia psychologica*, vychádzajúci v anglickom jazyku, ktorý vlni „oslávil“ svoju štyridsiatku a ktorého hlavným redaktorom je Damián Kováč od roku 1965. Pri všetkých príležitostiach jubilant uprednostňuje svoju „srdcovú záležitosť“, ktorou je psychologická metodológia. O nej prednáša v pre- i postgraduálnej príprave psychológov a jej sa venuje v mnohých svojich publikáciách, spolu so syténím jej výkladu mnohými výsledkami vlastných výskumných projektov.

Samozrejme, s prácou postupne prichádzali tituly aj ocenenia, ktoré tu opäť nemožno všetky vymenovať, pozvania na zahraničné prednáškové pobyty a medzinárodnú spoluprácu, ako aj vyžiadané prednášky na viacerých Medzinárodných kongresoch

psychologických vied, členstvá v medzinárodných redakčných radách časopisov i v medzinárodných psychologických organizáciách.

Významný kladný ohlas na práce jubilanta reprezentuje aj vyše 500 citácií jeho prác, ako aj viaceré ocenenia vysokej odbornej úrovne jeho prác a prednášok doma i v zahraničí.

Ocenenia práce jubilanta vyvolávajú úctu. On sám pozná ich hodnotu, váži si niektoré z nich viac, iné menej, sú aj také, nad ktorými sa zasmieje. Dobro mu padol každý prejav uznania, ale vysoko prvotná je preňho úspešnosť v práci. Tým viac ho zarmucovali neporozumenie a prejavy neprajnosti, ktorých, napriek jeho zmierlivej povahe a náklonnosti iným pomáhať (neraz aj na škodu veci), nebolo málo.

Damián Kováč dokázal veľa vyťažiť z toho, čo mu bolo dané „by nature and nurture“, vytvoril ucelené dielo v odbore a „dotvoril“ (to je jeho termín!) dielo vlastnej osobnosti do takej formy, že „...aj keby mu všetci neverili, že žije proste, čestne a radostne, na nikoho sa nehnevá, ani sa nedáva odvrátiť od cesty, ktorá vedie k cieľu života...“.

Za všetkých, ktorí si ho ctia a majú ho radi, mu želáme veľa zdravia a síl i možností zostať ešte dlho pri svojom koníčkovi – psychológii.

V. Kováliková a Z. Ruiselová

Prof. PhDr. VÁCLAV HOŠEK, DrSc., ŠEDESÁTILETÝ

Před šedesáti lety, 20. května 1939, se (v Krupé u Rakovníka) narodil Václav Hošek. Během vysokoškolského a zejména aspirantského studia na Karlově univerzitě Praze se výrazně profiloval v psychologii sportu a psychologii tělesných cvičení. O jeho odborný růst se kromě prof. M. Vaňka zasloužil i prof. V. Tardy.

Ti, kteří podrobněji neznají curriculum vitae profesora Hoška, se jistě rádi seznámí zejména s jeho prvními pracemi a počátečním odborným zaměřením. V r. 1965 úspěšně obhájil kandidátskou disertační práci „Aspirační úroveň a její úloha při sportovní činnosti“. Tato disertace značně přesahovala svůj název a stala se inspirací pro řadu našich i zahraničních psychologů. Prof. Václav Hošek publikoval své stati k této problematice anglicky, rusky a francouzsky, čímž se dostal do povědomí zejména psychologů působících v oblasti tělesných cvičení a sportu po celém světě. Prof. V. Hošek byl také jedním ze zakládajících členů „International Society of Sport Psychology – ISSP“ a později vzniklé Evropské federace (FEPSAC), kde je členem „Managing Council“ a stálým zástupcem České republiky.

Po aspirantuře působil několik let jako technik na katedře pedagogiky, psychologie a didaktiky tělesné výchovy na FTVS UK. Vynikl nejen jako velice schopný učitel, ale i organizátor. Působil rovněž jako výzkumný vědecký pracovník a zastával i funkci děkana FTVS UK.

Vrátím se vzpomínkami do mládí Václava Hoška. Kromě striktně vědeckých statí publikoval články, skripta a knihy, v nichž oslovuje trenéry a učitele tělesné výchovy. Z problematiky aspirační úrovně se jako jeden z prvních našich psychologů dostává k problematice výkonové motivace. Již v r. 1966 jej značně ovlivnila kniha Atkinsona